

Z A D R U G A R

GLASILO NAB. ZADRUGE ŽELEZNIČARJEV LJUBLJ. POKRAJINE

Št. 10

Ljubljana, 26. oktobra 1942 — XX.

Leto XVIII

L. B.: Iz predzgodovine zadružništva

(Konec.)

4. Pravi predhodniki današnjega zadružništva.

Koga smemo prištevati med prave predhodnike modernega zadružništva, o tem vprašanju pisatelji zadružne zgodovine niso edini. Pravi odgovor je pa v resnici tudi težak in zavisi od raznih pogledov, ki so možni glede na važnost, ki jo moremo pripisovati teoretičnim zamislim, praktičnim poizkusom in njih uspehom ter končno več ali manj odločilnim vplivom, ki so jih posamezniki imeli ali obdržali v kesnejši dobi zadružnega pokreta. Morda storimo zaradi preglednosti najboljše, če se sami odločimo, sledeč časovni zaporednosti, v vsaki izmed klasičnih dežel, kjer so pognale prve kali moderne zadružne misli, to je v Franciji, Angliji, Nemčiji in Italiji, za enega izmed najpomembnejših mož, ki jih v tem ali drugem oziru smemo izmenovati resnične predhodnike, če ne zadružništva vobče, pa vsaj zadružništva v dotični deželi.

a) Francija.

Charles Fouriere (1772—1837). Rodil se je v Besauçonu kot sin trgovske družine. Čeprav nerad, se je po želji svoje matere tudi sam posvetil trgovskemu poklicu, toda uspeval ni. Mikalo ga je razmišljanje o svetu in ljudeh in je l. 1808. plod svojih misli objavil v delu „Quatre Mouvements“, kateremu so sledili še drugi spisi. Jedro njegovih naziranj je, da more človek s svojimi prirodno dobrimi goni doseči boljšo srečo in večje blagostanje kakor mu je odmerjena v sodobni družbi. Preureditev družbe si zamišlja tako-le: Vsi sloji naj se združijo v skupine, tako zvane „falansterje“, in sicer tako, da bodo v vsaki skupini zastopani vsi socialni razredi. Vsak bo prispeval k produkciji in vsak bo deležen konsuma. Delo mora biti tako organizirano, da bo za vsakogar privlačno, in tako porazdeljeno, da bo ustrezalo spolu, starosti, nagnjenju in sposobnosti posameznika. Privatna lastnina je ohranjena. Trgovino je treba nadomestiti z zadružnim gospodarstvom. Kapital je potreben, toda nihče nima pravice samo od njega živeti ali ga izrabljati v izkoriščanje drugih; uporabljaj naj se samo v borbi s prirodo in za nabavljanje produkcijskih sredstev. Veliko važnost polaga Fouriere na poljedelstvo; le $\frac{1}{4}$ dela naj bo odmerjena industriji.

Dasi je Fouriere v mnogih pogledih fantast in vseh njegovih idej, načrtov in predlogov ni mogoče smatrati za izvedljive, vendar lahko

iz njih izluščimo mnogo zdravega jedra, zlasti v kesnejši dobi njegovega delovanja, ko se je že močno približal osnovnim načelom združne misli. K tem načelom spadajo vsekakor: združevanje v ekonomske skupine ne glede na razredne razlike, izločitev posredniškega dobička, pravična nagrada za delo, načelo privatne lastnine, upoštevanje individualnih sposobnosti itd.

Čeprav je Fouriere poudarjal, da družbeni razvoj določajo v veliki meri ekonomske prilike, vendar je priznaval, da vpliva na ta razvoj tudi politično življenje ter kulturni in znanstveni napredek.

Izmed njegovih neposrednih učencev naj omenimo Viktorja Considéranta in J. Andreja Godina; njegov vpliv pa sega tudi na poznejše socialne reformatorje in predhodnike zadružnega pokreta. Dasi spada Fouriere oziroma njegovo delovanje časovno pred ostale francoske zadružne pisce (Bouchez, Blanc), smo vendar njega navedli kot pravega predhodnika, v kar nas upravičujejo njegove ideje in vpliv, ki ga je imel na poznejši razvoj zadružništva. Ch. Gide pravi, da Fouriere ni bil samo predhodnik zadružništva, temveč je v svoji zamisli zadružništvo celo prekoračil, ker so „vse vrste zadrug, ki dandanes obstajajo, samo fragmenti Fourierjevega integralnega združenja falansterja vsega sveta.“

b) Anglija.

Dr. William King (1786—1865) je bil po poklicu zdravnik in je kot tak imel mnogo prilike, spoznavati bedo siromašnih slojev, za katere se je vedno zavzemal in tudi sam pomagal, kjer in kolikor je mogel. Prav tako spoznanje mu je dalo pobudo k razmišljanju, kako bi bilo mogoče odpomoči splošnemu socialnemu in gospodarskemu zlu. Rešitev je našel v združevanju in samopomoči. Po njegovi iniciativi in z njegovo pomočjo je bila l. 1827. v Brightonu ustanovljena prva konsumna zadruga pod imenom „The Cooperativa Association“. V letih 1828—1830 je izdajal zadružni mesečnik „The Cooperator.“ V ta list je večinoma pisal sam. V njem in v drugih svojih spisih je preprosto in jasno obrazložil svoje misli o zadružništvu.

Vir vse socialne in gospodarske bede — pravi King — je nevednost. Če bi ljudje bili poučeni o vzrokih dejanskega gospodarskega stanja in spoznali prava sredstva in načine odpomoči, bi bilo bede kmalu konec. Z znanjem in smotrno organizacijo se lahko doseže blagostanje vseh plasti naroda. Najboljša je zadružna organizacija. Česar ne zmore posameznik, zmorejo združene moči. Zadružništvo lahko prične brez kapitala. Ves dobiček, ki si ga prisvaja kapital, lahko pridržijo delavci, če so pametni. Naj ne tratijo svojih moči z brezplodnimi spori z delodajalci, marveč naj sami organizirajo produkcijo in konsum. Kapitala sicer ne gre izločiti, toda mora biti v službi dela, s katerim je nerazdružljivo povezan. Delo, kapital in znanje, to troje je vir gospodarskega blagostanja. Vse prizadevanje v zadružni organizaciji mora prevevati duh bratstva.

Dr. King pri svojih načrtih pri vladi ni našel razumevanja; kot Owenov socializem je tudi njegovo zadružništvo smatrala za revolucionaren pokret, toda popolnoma po krivici; saj je King izrecno poudarjal, da se mora prehod na zadružno gospodarstvo vršiti pola-

goma, razvojno. Prav tako je zahteval, da bodi zadružništvo politično in versko nevtravno.

Kingova vera v končni uspeh zadružništva je bila nezlomljiva. Če prve njegove zadrug ne so uspevale, je zakrivil njegov idealizem. Imel je namreč pred očmi tudi korist bodočih generacij in je zahteval od svojih zadružnikov morda preveč samozatajevanja in odpovedi.

Dr. King in njegov nauk je imel odločilen vpliv na zadružni program ročelskih pionirjev in s tem tudi na vse moderno zadružništvo.

c) Nemčija.

Viktor Aimè Huber (1800—1869). Dočim so v Angliji in Franciji že poganjale korenine zadružništva in dobivale konkretne oblike, v Nemčiji zanj politične in gospodarske prilike še niso nudile potrebnih pogojev. Prvi, ki je začel poudarjati pomen tega novega pokreta je bil Viktor Aimè Huber. Vzgojen v Švici, kjer se je seznanil s Pestalozzijevimi nauki, in njegova potovanja po zapadni Evropi, kjer je poučeval gospodarske razmere, so vzbudila v njem zanimanje za zadružništvo. Po poklicu je bil sicer profesor za romanske jezike na berlinski univerzi, toda zadružni pokret ga je vsega prevzel. Svoje tostvarne ideje je l. 1856. predložil mednarodnemu humanističnemu kongresu v Brüsslu v spisu pod naslovom „Teze o zadružni delavskih razredov“. Visoko poudarja poleg gospodarske tudi moralno stran zadružništva, ki ga smatra kot najboljše sredstvo, da se delavci odvrnejo od revolucionarnih gibanj. Bil pa je mnenja, da morajo zadružni pokret organizirati in voditi izobraženi sloji, nekaka zadružna aristokracija. S praktičnimi poizkusi sicer ni imel mnogo uspehov, toda njegova neumorna propaganda je rodila tem večje sadove. Velik je bil njegov vpliv na poznejša praktika Schulze Delitzscha in Raiffeisena in na razvoj nemških konsumnih, stavbenih in kolonizacijskih zadrug. V splošnem lahko rečemo, da zavzema Huber v nemškem zadružnem gibanju isto mesto, kot v Angliji W. King.

d) Italija.

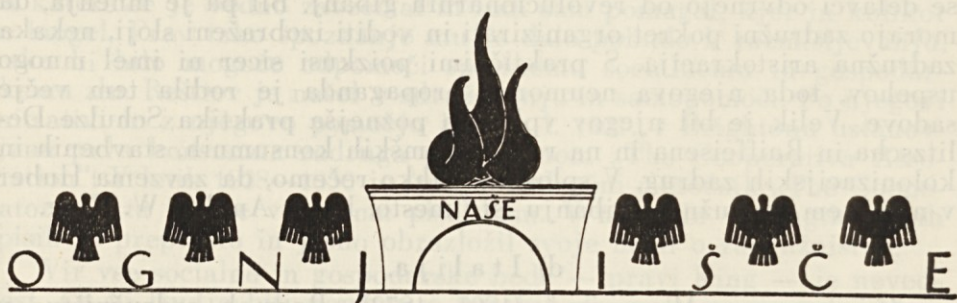
Giuseppe Mazzini (1805—1872). Razmah zadružništva v Italiji datira sicer šele po njenem političnem zedinjenju, vendar ni manjkalo tudi že prej zadružnih piscev, propagatorjev in praktičnih poizkusov. Najznamenitejši zadružni teoretik na pragu obeh dob je gotovo Giuseppe Mazzini. Bil je eden največjih politikov, ki si je stekel nevenljivih zaslug za zedinjenje domovine. S svojim političnim in socialno-reformatoričnim delom ter s svojo znamenito knjigo „Dolžnosti človeka“ se je uvrstil med prve pisatelje in reformatorje na tem polju. Njegovo izhodišče niso pravice, ki jih ima posameznik v sestavi človeške družbe, nego njegove dolžnosti; šele iz njih izvirajo pravice. Po njegovem nauku mora socialni in gospodarski razvoj hoditi mirno in polagoma. Sredstvo in gibalno k boljši bodočnosti je združevanje (asociacija) slojev. Na gospodarskem polju uresničuje ta cilj potrošno, produkcijsko in kreditno zadružništvo. Povsod je treba imeti pred očmi, da je posameznik slaboten, v skupnosti pa postane vsemočilen. Zadružništvo mora biti sicer svobodno, potrebuje pa pomoči s strani države. Toda zadružništvo samo tudi ne

bo moglo doseči svojega namena, če ne bo prepojeno z etičnim duhom: „Nič ne bo koristilo, ako spremenite organizacijo, obdržite pa svoje strasti in svojo sebičnost!“ Sploh je bil Mazzini globoko veren in je hotel združništvo graditi le na krščanskih temeljih.

Mazzini je bil tudi proti razrednemu boju. Glede kapitala pravi, da ne sme prehajati iz roke v roko, ker to ne povečuje skupnega bogastva. Prav tako tudi z ukinitvijo privatne lastnine ni mogoče odpraviti socialnega zla. Njegova izpoved o rešitvi socialnega vprašanja se glasi: „Socialno vprašanje skušamo rešiti tako, da ustvarimo nove vire kapitala, produkcije in potrošnje, ki jih odkrivamo s prostovoljno ustanovitvijo združnih organizacij.“

S tem smo navedli najpomembnejše predstavnike združne misli od početka do nastopa ročdelskih pionirjev (l. 1844.), oziroma do novejših in prave zgodovine današnjega modernega združništva, ki so ga mimo ostalih gradili in izgradili: v Angliji Jurij Holyoke, Beatrice Potter-Webb, Sydney Webb; v Franciji Charles Gide, B. Lavergne, E. Poisson; v Italiji F. Vigan, L. Luzzatti, Valenti; v Nemčiji H. Schulze-Delitzsch, F. Raiffeisen, E. Pfeiffer i. dr. Pri Slovencih pa so na združnem polju orali ledino in dogradili poznejšo mogočno stavbo našega združništva brata Vošnjaka, dr. J. E. Krek in A. Kristan.

Viri: V. Totomianz, Osnove združništva; V. Totomianz, Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus; G. Mladenac, Istorija združnih doktrina; Dr. Grünfeld und dr. Hildebrand, Genossenschaftswesen; V. Cizel, Kroz Francusku; M. Vičič, Združništvo.

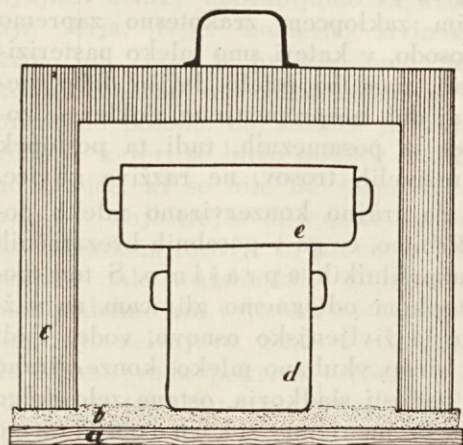
Samokuhalnik

Potreba je rodila že marsikatero praktično iznajdbo. Semkaj spada tudi tako zvani „samokuhalnik“, o katerem je naše časopisje pred nedavnim obširneje poročalo in čigar namen je v prvi vrsti prihranitev na kurivu. Je to zabojček z izolirnimi stenami, ki se povezne preko vrele jedi in v katerem se te jedi do dobra skuhamo, ne da bi jih bilo treba do kraja kuhati na štedilniku. Zabojček postavimo na desko (tudi na mizo ali na tla), to pokrijemo s primernim kosom klobučevine, ko-

žuhovinaste krpe ali podobnim, ali pa tudi samo s časopisnim papirjem v nekoliko večji velikosti kot je dno zabojčka. Nato postavimo vrelo jed v pokritem loncu ali kozici, poveznemo nanjo zabojček in pustimo, da se jed nadalje kuha. Kuhamo (v dveh ali treh posodah) tudi lahko več jedi hkratu. Posode postavimo, kolikor dopušča prostor, drugo nad drugo. Po uporabi se samokuhalnik položi z odprtim dnom navzgor, tako da se notranjost prezrači. Koliko časa potrebuje jed, da se na ta način skuha, je razvidno iz sledeče tabele:

	mora vreti na štedilniku	nato se kuha v samo- kuhalniku
Fižol, novi (ponoči namakati)	30 minut	2-3 ure
Fižol, stari	40 „	4-4½ ure
Zelje, kislo in kisla repa	10 „	3 ure
Goveja juha	15 „	3 ure
Krompir, nelupljen . .	5 „	1½-2 ure
Krompir v kosih . . .	4 „	1-1½ ure
Ričet	25 „	3 ure
Riž ali testenine . . .	4 „	½ ure
Vampi	60 „	5 ur

Iz te tabele je razvidno, da se posamezne jedi v celoti kuhajo sicer nekoliko dalje, toda na štedilniku samem stojijo veliko manj časa, iz česar sledi prihranek na kurivu. Toda uporaba samokuhalnika ima še druge prednosti. V kuhinji mi sopare, zrak je čist in se hitreje ogreva; štedilnik je razbremenjen; ko postavi gospodinja jed pod samokuhalnik, se lahko odstrani po drugih opravilih, ker ji ni treba paziti na štedilnik in ogenj; zvečer pogreta jed (n. pr. žganci ali kava) ali vroča voda ostane do jutra gorka, prav tako tudi skuhanе jedi, ki mo-

Samokuhalnik

a = deska, b = krpa, papir, c = samokuhalnik, d = lonec, e = kozica.

rajo preko opoldne čakati na še odsotne družinske člane; vitamini v jedeh se ne umičijo v taki meri kot pri kuhanju na štedilniku, tudi je jed bolj okusna; poleti nam služi samokuhalnik tudi kot hladilnik.

Naročila za opisane samokuhalnike sprejema g. Fr. Kernjak, mizarski mojster, Vič, Tržaška c. 92. Izdeljuje jih dosedaj v dveh velikostih, in sicer z uporabno prostornino (brez sten) 24 × 24 × 20 (višina) ter 26 × 26 × 30. Manjši stane L 125.—, večji pa L 160. Podrobna pojasnila dobite v tajništvu naše zadruga, kjer si lahko ogledate tudi vzorec.

Ing. H. Repič:

Glivice — prijateljice v gospodinjstvu

Mleko ni le za nas, ampak tudi za vse vrste bakterij najprimernejša hrana, ker vsebuje vse, za življenje potrebne sestavine. Če mleko kemično razstavimo, ugotovimo, da sestoji ponajveč iz vode (88%), v njej raztopljenega 4—5% sladkorja (mlečni sladkor) in iz skoraj enega odstotka različnih soli; v tej raztopini plavajo drobne kapljice maščobe (maslo do 3%), obdane z mrenico beljakovin (kazein do 3%), ki preprečuje, da bi se mastne kapljice povezale in iz mleka izločile. Mleko zdravih krav je pred molžnjo sterilno, toda že pri molžnji se vselijo v mleko glivice z vimen, iz zraka padajo delci prahu, naseljeni z roji najrazličnejših glivic. Ker je pomolženo mleko spočetka še toplo, se glivice, ki jih je v tem času v vsakem gramu blizu 500, izredno hitro razžive, pohite z vsrkavanjem hrane, jo naglo prebavljajo in skušajo s čim hitrejšo delitvijo pomnožiti število bitij lastnega rodu, da bi tako z združenimi močmi laže preprečile razvoj drugim, tujim glivam, si tako zagotovile prvenstvo in s tem iz-

ključno izkoriščanje vseh razpoložljivih surovin. V nekaj urah jih je že v vsakem gramu na sto in sto tisoče. V tem brezobzirnem boju za nadmoč mobilizirajo vsa svoja učinkovita kemična sredstva: ne samo da proizvajajo encime, ki pretvorijo surovine v za njih užiten sestavine, temveč, če le mogoče, istočasno zastrupljajo in napravijo hrano neužitno za vse ostale vrste bakterij. Nekatere si svoj življenjski prostor zagotove celo na ta način, da ga obdajo z oblaki sluzi. V tej borbi za premoč zmaga skoraj vedno skupina mlečnokislinskih bakterij: ne da jih je razmeroma največ, tudi način njih presnavljanja je tak — mlečni sladkor presnavljajo v mlečno kislino, ki vse druge glivice v najkrajšem času ohromi —, da izidejo iz tega boja kot nesporne zmagovalke. Zmagoslavna opojnost pa ne traja dolgo, kajti zaradi preobilice „bojnih strupov“, namenjenih sovražniku, pojenjava njih lastna življenjska sila, ali z drugimi besedami: kislota mleko je konzervirano. Toda ne za dolgo!

Na površini mleka, kjer se je nabrala mrenica maščobe, smetana, in kjer zato ni veliko mlečne kisline, se kaj kmalu razvijejo kolonije različnih drugih glivic in plesni. Te, nekakšne „napadalne čete za uničevanje mlečne kisline“, so že začele neizprosni boj z mlečnokislinskimi bakterijami. Le-te morajo sproti nadoknaditi svoje vojne izgube ter iz še preostale zaloge mlečnega sladkorja proizvajati vedno nove in nove množine mlenče kisline. Zaloge te važne surovine pa se vedno manjšajo, dokler popolnoma ne poridejo. To pa je že kapitulacija! Z bliskovito naglico prevladajo druge vrste glivic ter vnašajo s tem kemične izpremembe v kislota mleko. Maslenokislinske bakterije sproščajo iz maščobe masleno kislino — mleko zagreni; sluzave glive spremene ka-

zein v sluz in gnilobne glive ga razkrojijo v smrdljive tvari. Tak je potek sprememb nezavretega mleka.

Da se mleko ne skisa, ga temeljito prevremo in tako razkužimo. Večina glivic pogine že pri temperaturi 70° C, vendar pa je več vrst trosov bolj odpornih in prenesejo tudi večurno kuhanje. Le-tim otežkočimo razvoj, če prevremo mleko hranimo na hladnem, posebno poleti najboljše na ledu. Če ni dovolj na hladnem, se pa preživeli trosi in iz zraka padle glivice začno razvijati v taki meri, da povzročajo na mleku neljube spremembe. Navadno se ne skisa, ampak postane grenko, sluzavo in smrdljivo.

Ker se pri kuhanju mleko deloma spremeni, potane težje prebavljivo in se uničujejo nekatere važne sestavine, predvsem vitamini, ga raje pasteuriziramo. Mleko segrejemo do 70° C ter s tem uničimo glivice, ne da bi mleko kakor koli razvrednotili. Trosom ta temperatura ne more doživeti, zato jim nastavimo nekakšno past s tem, da mleko ohladimo do 37° C. Ta temperatura je najpovoljnejša in v njej se trosi prelevijo v glivice, katere s ponovnim ugrevanjem do 70° C uničimo. Če s primernim zaklopcem zrakotesno zapremo posodo, v kateri smo mleko pasteurizirali, nam bo ostalo daljšo dobo, nekaj dni, nespremenjeno, dokler se zopet iz posameznih, tudi ta postopek preživelih trosov, ne razžive glivice.

Za trajno konzervirano mleko poskrbimo, če ga v posebnih brezvračnih razpršilnikih uprašimo. S tem postopkom odtegnemo glivicam najvažnejšo življenjsko osnovo, vodo. Tudi v sirup vkuhan mleko, konzervirano z zadostnim sladkorjem, ostane zelo dolgo nespremenjeno (kondenzirano mleko).

Če svežega mleka takoj ne zavremo, se posebno poleti kaj rado „zagrije“. Mlečnokislinske glivice so se

namreč v tem času že razbohotile in stvarile zadostno količino mlečne kisline ter s tem topnost kazeina v taki meri zmanjšale, da se pri ugrevanju skepi in izpade. Z dodatkom jedilne sode pred ugrevanjem lahko to preprečimo.

Le če hočemo izdelati sir, kislo mleko ugrejemo in pri tem na že opisani način izločimo kazein ali mohant. Če ta sir nadalje obdelavamo po predpisih za izdelavo sira, ga v mohantu nakopičene glivice pretvorijo v trdi sir.

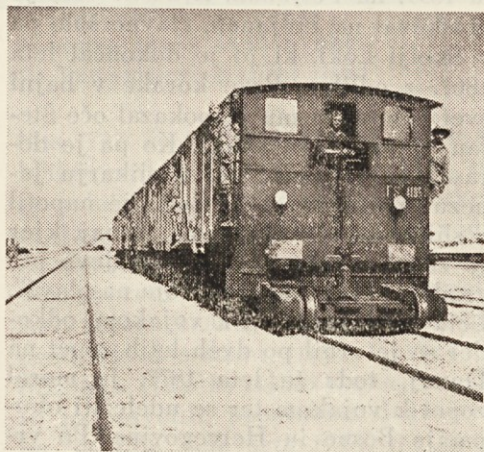
Pri navadnem kisanju mleka je prepuščeno zgolj slučaju, kakšne glivice se bodo v njem najbolj razvile in kakšna bo zaradi tega kvaliteta kislega mleka. Da se takim slučajnostim ognemo, mleko najprej prekuhamo in ga po ohlajenju cepimo s čisto kulturo posebno vzgojenih mlečnokislinskih bakterij, kakor to delajo Bolgari pri izdelovanju jogurta in Rusi pri pridobivanju kumisa in kefirja.

Delovanje mlečnokislinskih glivic pa ni omejeno zgolj na mleko, temveč naletimo na njih smotrno delovanje tudi v drugačnem okolju. Njih ohranjujoče učinke uporabljamo za kisanje zelja, repe, kumaric, živinske krme itd. Zelje, n. pr. narežemo, nekoliko osolimo ter trdno stisnemo v primerno posodo. Sol izvleče iz zelja vodo, v kateri se hitro razžive različne glivice, ki so bile na zelju. Med njimi se najhitreje in najbohotnejše že v kratkem razvije in prevlada naselbina mlečnokislinskih glivic, ki nam podobno kot v kislem mleku konservirajo zelenjavo. Skrbeti moramo, da kisana voda pokriva vsebino posode in jo tako obvaruje drugih, škodljivih glivic.

V vročih mesecih se nam posebno v vlažnih shrambah pokvari moka.

Spremembe, ki pri tem nastanejo so različne, saj je v moki brezštevila najrazličnejših gliv, ki so bile prvotno na žitu, a so pri mletju prišle v moko. Navadno prevladuje mlečno-kislinsko vrenje, ki nam moko skisa, zaradi razkroja beljakovin in maščobe pa včasih postane tudi grenka. Da začeto delovanje glivic ustavimo, jo moramo prezračiti, da se dobro presuši in jo hraniti na hladnem. Tega mlečnokislinskega vrenja pa se poslužimo takrat, ko hočemo, posebno poleti, ohraniti užitnost kruha za delj časa. V ta namen vzamemo namesto kvasa kislo testo. Tega si pripravimo na ta način, da pustimo namočeno moko nekaj dni na toplem, da se v njej razvijejo mlečnokislinske bakterije in kvasovke. S tem kislim testom zamesimo kruh: kvasovke ga zrahljajo s tem, ker sproščajo ogljikov dioksid, mlečna kislina pa kruh ohranja delj časa pred kvarnim vplivom škodljivih glivic.

Mlečnokislinsko vrenje nam pa dela tudi preglavice, kajti skisa nam jedila, kot juho, kavo itd. če jih predolgo hranimo na toplem.

Italijanski motorni vlak na egiptskem bojišču.

NAŠI SLAVNI MOŽJE

Jurij Šubic

(Po Hynaisovi oljnati sliki.)

Jurij Šubic se je rodil 13. aprila 1855. na Poljanah. Ljudsko šolo je obiskoval na Poljanah, glavno šolo pa v Škofji Loki, ki jo je dokončal leta 1867. z odliko. Prve korake v bajni svet umetnosti mu je pokazal oče Štefan — rezbar in slikar. Ko pa je dorasel, ga je poslal oče k slikarju Janezu Wolfu, ki ga je pozneje napotil v slikarsko akademijo na Dunaj, kjer je že prvo leto prejel Fügerjevo nagrado za kompozicijo „Hoja na plavž“. Leta 1875. je moral k vojakom, odkoder se je vrnil po dveh letih zopet na Dunaj, toda že leta 1877. je moral zopet k vojakom ter se udeležiti okupacije Bosne in Hercegovine. Po vrnitvi iz Bosne se je vrnil zopet na Dunaj, odtod pa je odšel na Češko, kjer je izgotovil nekaj pokrajinskih slik. Leta 1879. se je odzval povabilu dunajske slikarske akademije ter je

odšel v Atene, kjer je poslikal palačo dr. Schliemanna. Leta 1880. se je podal na povabilo slikarja Hynaisa iz Aten v Pariz, kjer je stopil v krog slikarjev-realistov moderne francoske šole.

V Parizu je delal skupno s češkima slikarjema Vojtehom Hynaisom in Vaclavom Brožíkom ter s slavnim madžarskim slikarjem Mihaelom Munkaczyjem. Tu se je znebil zastarelih papirnatih predlog in začel slikati samostojno po živih modelih.

Prva dela, s katerimi se je Jurij Šubic predstavil slovenskemu narodu, so bile „Zvonu“ priložene ilustracije „Raje“ leta 1878., v nemških in čeških listih pa je priobčil jugoslovanske tipe in študije iz Bosne. Leta 1883. se je vrnil v domovino, naslikal sv. Jurija za cerkev v St. Jurju pri Kranju, leta 1884. je naslikal za ljubljanski muzej 4 alegorične podobe (Prirodopisje, Umetnost, Zgodovino in Starinstvo) ter 6 portretov (Valvasor, Zois, Vodnik, Herberstein, Andrej in Viktor Smole), leta 1886. pa je slikal obok cerkve sv. Jakoba v Ljubljani, leta 1888. pa oltarno sliko „Marijino obiskovanje“ za cerkev na Rožniku. Slikal je tudi za cerkve v Osilnici (Sv. Kozma in Damijan, Sv. Trije Kralji), Horjulu (križev pot), v Cerkljah (Sv. Ciril in Metod), v Štepanji vasi pri Ljubljani (Kamenjanje sv. Štefana), itd.

Jurij Šubic je umrl 8. septembra 1890. v Leipzigu. Dasi je umrl mlad, nam je vendar zapustil mnogo dovršenih del, ki nam pričajo o genijalnosti njegove umetniške duše.

D. V.

• LJUBLJANA •

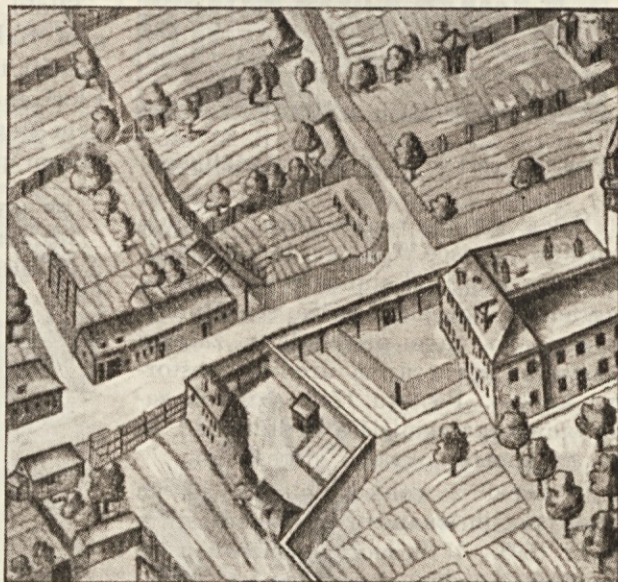
MONOGRAFIČEN ORIS

Damjan Vahen

(Nadaljevanje.)

Leta 1632. je dr. Mihael Fr. Hiller zapustil v oporoki magistratu 60.000 goldinarjev, da bi se zgradil samostan klaris v Ljubljani; leta 1648. so položili ob Bleiweisovi cesti¹⁹⁵ temeljni kamen za samostan, ki je stal na kraju, kjer stoji danes palača Ljubljanske kreditne banke, leta 1656. pa so blagoslovili cerkev sv. Mihaela, ki je stala s pročeljem ob današnji Cesti 3. maja.¹⁹⁶ Prve klarise so prišle v Ljubljano iz Škofje Loke.

Ljubljanski meščan Janez J. Schell pl. Schellenburg pa je leta 1702. ustanovil samostan uršulink, ter je v ta namen kupil več hiš in vrtov¹⁹⁷ v bližini vicedomskega poslopja; še isto leto je prišlo iz Gorizije 5 redovnic, ki so sprva stanovale v hiši ustanovitelja na Mestnem trgu, leta 1703. pa so se preselile v hišo¹⁹⁸ poleg samostana klaris, kjer so odprle prvo javno šolo za deklice.¹⁹⁹ Leta 1707. so se preselile na današnji Kongresni trg, kjer so leta 1713. položili temeljni kamen za nov samostan, ki je bil do

Samostan klaris okoli l. 1660.

(Po Valvasorjevi grafični risbi)

leta 1717. že toliko dograjen, da so se lahko vanj vselile. 26. julija 1718. pa so položili temeljni kamen za cerkev sv. Trojice. Zidanje cerkve je vodil stavbinski odsek družbe „Academia Operosorum“. Za gradnjo so uporabljali rezane kamne obrambnega stolpa pred Vicedomskimi vrati. Cerkev je bila leta 1726. že toliko dograjena, da so jo posvetili, popolnoma dograjena pa je bila šele leta 1747., ter jo je škof Attems 17. julija slovesno posvetil. Glavni oltar je delo Fr. Robba, slike v cerkvi pa so delo slikarjev Mencingerja, Langusa in m. Strus.

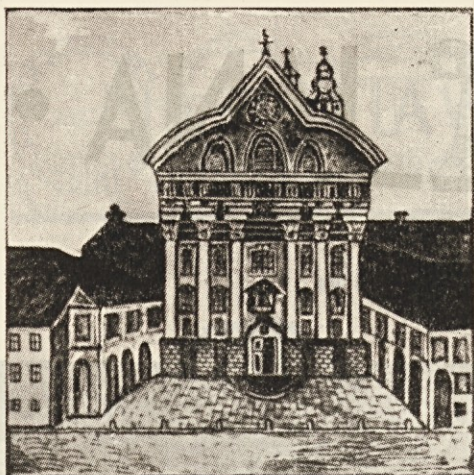
¹⁹⁵ nekdanja Tyrševa cesta

¹⁹⁶ nekdanja Aleksandrova cesta

¹⁹⁷ last kneza Auersperga, Eggenberga in Fabijančičevih dedičev

¹⁹⁸ last župana G. Ederja pl. Edenburga

¹⁹⁹ z dovoljenjem cesarja Leopolda I.

Pročelje cerkve sv. Trojice (Uršulinke).

Poleg novega samostana je stalo mestno plesišče,²⁰⁰ ki ga je pl. Schellenburg kupil od stanov ter jamčil za zgraditev novega plesišča, staro plesišče pa so nune predelale v začasni samostan ter v njem uredile prostorno kapelo. Po letu 1710. so okoli samostanskega zemljišča zgradili zid, ki so ga znotraj okrasili s freskami.

V zvezi z veliko delavnostjo na vseh poljih, znanosti in umetnosti v dobi 1693.—1718. moram omeniti ustanovitev družbe „Academia Operosorum“, ki je nadzorovala vsa večja gradbena dela te dobe. Pod uplivom „čebeličarjev“, kakor so nazivali člane akademije, je leta 1714. komtur nemškega viteškega reda maršal Gvidon Starhemberg zgradil po načrtih stavbenika Rossija sedanjo križarsko cerkev z rotundo; na komturjevo prošnjo so darovale soproga cesarja Karola VI., vdova Leopolda I. in vdova Jožefa I. za novo cerkev tri oltarje z oltarnimi slikami,²⁰¹ dragocenim ornatom, mašnimi oblekami in svetilnicami.²⁰²

²⁰⁰ na kraju današnje zunanje šole

²⁰¹ Marija Pomagaj (A. Schoonjans), sv. Elizabeta (Rottmayr) in sv. Jurij (Altomonte)

²⁰² Izvestja XI, str. 177

Nasledniki škofa Hrena na škofovski stolici v Ljubljani so bili povečini plemiči tujega rodu, tako škof Rajnald Scarlich,²⁰³ Oton grof Buchheim,²⁰⁴ ki pa je cerkveno vlado prepustil generalnemu vikarju, škofovske posle pa pičenskemu škofu. Škof Buchheim je dal obnoviti škofijski dvorec v Ljubljani ter ga dal dvigniti za eno nadstropje, grad v Goričanah pa je dal nanovo zgraditi.

Škofu Buchheimu je sledil Jožef grof Rabatta,²⁰⁵ ki je 7. julija 1762. položil temeljni kamen za cerkev sv. Florijana, ki so jo zgradili v baročnem slogu v podobi križa, z oboki in korom pri glavnih vratih; cerkev so

²⁰³ 1650.—1640.

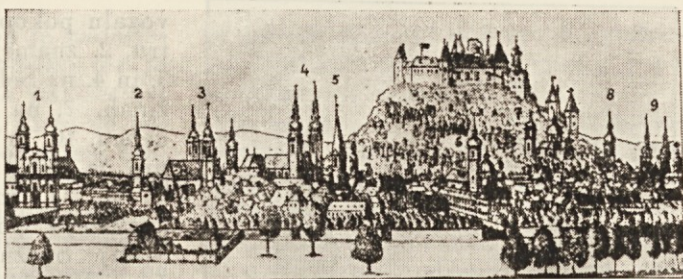
²⁰⁴ 1641.—1664.

²⁰⁵ 1664.—1685.

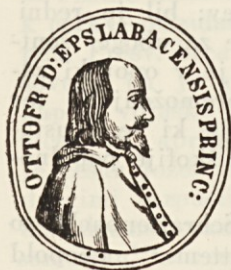
Križanke.

zgradili v spomin na veliki požar, ki je 19. sept. 1660. uničil v okolici sv. Jakoba 20 hiš. Toda že 28. julija 1774. je ob priliki požara v Krakovem,²⁰⁶ ko je ogenj prestopil Ljubljano in zadivjal tudi na Starem trgu, pogorela cerkev sv. Florijana, prav tako pa tudi cerkev sv. Jakoba ter cerkva sv. Rozalije, ki so jo leta 1786. podrli. Požar je tedaj na Starem trgu upepelil 58 hiš, med nji-

Ljubljana sredi XVIII. stoletja.

1. Cerkev sv. Jožefa; 2. cerkev sv. Mihaela; 3. avgustinska cerkev; 4. stolnica; 5. špitalska cerkev; 6. cerkev sv. Trojice; 7. cerkev sv. Rozalije; 8. cerkev sv. Florijana; 9. cerkev sv. Jakoba

Zlata svetinja škofa Buchheima.

mi tudi jezuitski kolegij, ki so ga jezuiti zapustili že leta 1773., ker je papež Klemen XIV. 21. julija 1773. jezuitski red razpustil.²⁰⁷

Grb škofa Jožefa Rabatte.

Naslednik škofa Rabatte je bil Žiga grof Herberstein;²⁰⁸ vsa cerkvena in znanstvena podjetja je prepustil generalnemu vikarju Janezu A. Dolničarju, na pobudo katerega so začeli leta 1700. graditi

novi stolnico v obliki križa s kupo in freskami, ki so jo dogradili v šestih letih; zidanje so vodili stavbeniki Jugovec, Maček in Zamrl po načrtih jezuita De Pozzo, strop pa je poslikal Julij Quaglia. Škof Herberstein se je leta 1700. odpovedal škofiji, Dolničar pa je ostal generalni vikar tudi pod njegovima naslednikoma

Ferdinandom grofom Künburgom²⁰⁹ in Frančiškom grofom Kaunizem²¹⁰ ter dejansko vladal škofijo.

Grb škofa S. Herbersteina.

Generalni vikar Dolničar se je po dograditvi stolnice zavzel za zgraditev duhovskega semenišča, v katerega naj bi se sprejemali predvsem mladeniči plemiškega stanu, zato so ga nazvali „Collegium Carolinum Nobilium“; temeljni kamen so položili leta 1708. ter so ga dogradili v petih letih.

Naslednik škofa Kauniza je bil Viljem grof Leslie,²¹¹ za njim pa Feliks grof Schrattenbach.²¹² Za časa škofa

²⁰⁶ pogorelo 51 hiš

²⁰⁷ Letopis M. S., 1855., str. 203

²⁰⁸ 1685.—1701.

²⁰⁹ 1701.—1711.

²¹⁰ 1711.—1717.

²¹¹ 1718.—1727.

²¹² 1727.—1742.

župna cerkev sv. Petra.

Schrattenbacha je bila zgrajena po prizadevanju tedanjega župnika dr. Janeza Kraškovića cerkev sv. Petra; z zidanjem cerkve so pričeli leta 1726. ter je bila leta 1728. že toliko dograjena, da jo je škof blagoslovil; popolnoma dograjena pa je bila šele leta 1731. Da so mogli cerkev dograditi, je župnik prodal leta 1730. magistratu vsa cerkvena zemljišča, magistrat pa je poklonil 30.000 opek.²¹³ Skoraj vse slike za oltarje je naslikal V. Mencinger, razen dveh, ki jih je naslikal F. Jelovšek;²¹⁴ strop cerkve je poslikal J. Quaglia, kupolo pa Jelovšek.²¹⁵

Leta 1711. so od župne cerkve sv. Petra do božjepotne cerkve Marije Device Vnebovzete v Polju zgradili dvanajst znamenj, ki so jih ljudje nazivali „Marijini štacijoni“; 1. znamenje je stalo ob severozahodnem

vogalu pokopališkega zidu pri sv. Petru, 2. znamenje je stalo v Vodmatu, 3. in 4. na Selu, 5. v Mostah, 6. pri Fužinah, 7. na Brinju, 8. in 9. na Studencu, 10. in 11. na Slapu, 12. znamenje pa pred cerkvijo v Polju. Razen 3., 8., 11. in 12. znamenja so vsa znamenja podrla, procesije na dan Marije Snežne so izostale, in tako bo čas zabrisal vse spomine na nekdanjo božjo pot, znamenja pa razpadajo in z njimi bo izginil eden najlepših spominov na vez med župno cerkvijo sv. Petra in njeno podružnico, sedaj župno cerkvijo v Polju.

Začasa škofovske vlade Leslieja in Schrattenbacha je bil generalni vikar Ivan Jakob Schilling, ki je bil vreden naslednik Dolničarjev; bil je redni član vladne komisije za uboge, šentpeterski župniji pa je v oporoki zapustil vse svoje premoženje²¹⁶ ter tako pomogel župniji, ki je z ustanovitvijo ljubljanske škofije popolnoma obubožala.

Nasledniki škofa Schrattenbacha so bili Ernest grof Attems,²¹⁶ Leopold grof Petazzi²¹⁷ ter Karol grof Herberstein,²¹⁸ ki je cesarju Jožefu II. mnogo pripomogel pri njegovih cerkvenih reformah, s katerimi je skušal omejiti vpliv cerkve ter njeno delovanje porediti državnim koristim. Tako je leta 1781. izdal cesar Jožef II. tolerančni patent, s katerim je protestantom in kalvincem dovolil zasebno bogoslužje. Ker pa je papež Pij VI.²¹⁹ na podlagi Herbersteinovega pastirskega pisma, ki ga je izdal leta 1780., slutil, da cesar namerava izvršiti mnoge cerkvene reforme, se je februarja 1782. podal čez Vipavo v Ljubljano, kjer je ostal sedem dni v hiši nemškega viteškega reda, 17. marca pa je odpotoval preko Celja na Dunaj, kjer pa ni ničesar dosegel ter se čez mesec

²¹³ Gerichtsprotokoll 1730.

²¹⁴ Izvestja V., str. 125.

²¹⁵ nad 80.000 goldinarjev

²¹⁶ 1743.—1757.

²¹⁷ 1761.—1772.

²¹⁸ 1772.—1787.

²¹⁹ 1775.—1799.

dni vrnil v Rim; cesar pa je nadaljeval s svojo cerkveno politiko ter je ukazal dvorni pisarni, da naj sestavi seznam vseh samostanov, ki se ne pečajo s šolstvom in oskrbovanjem bolnikov; 12. januarja 1782. je izdal prvi zakon o razpustitvi samostanov; v Ljubljani je bil ukinjen samostan klaris, samostansko poslopje samo pa je postalo vojaška bolnica in vojaško oskrbovališče, kar je ostalo do leta 1908., ko je mesto pridobilo za oba vojaška zavoda nove prostore v Vodmatu in na Kodeljevem, tu pa so pozneje zgradili blok Ljubljanske

kreditne banke, palače Viktorije, Praštedione in Poštne hranilnice,²²⁰ k cerkvi prizidana kapela Presv. Srca Jezusovega pa je postala kapela vojaške bolnišnice. 19. aprila 1786. je cesar Jožef II. med drugimi razpustil tudi diskalceatski samostan, samostan s cerkvijo je prepustil usmiljenim bratom, ki so tu ustanovili deželno bolnišnico, kapucinskemu samostanu pa je prepo-vedal sprejemati novince ter tako kapucinsko naselbino v Ljub-

ljani obsodil, da počasi izumre. Leta 1784. je dal cesar zapreti avguštinski samostan, prav tako pa tudi frančiškanski samostan; avguštinci so odšli v Fiume, njihov samostan pa so prevzeli frančiškani, prav tako tudi cerkev, pri kateri se je ustanovila župnija Marijinega oznanjenja. Nekdanji frančiškanski samostan je deželna gosposka leta 1798. kupila od države ter premestila nekdanjo jezuitsko gimnazijo v prezidano samostansko poslopje, kjer je ostala vse do leta 1899., ker je poslopje potres leta 1895. tako močno poškodoval, da so

ga morali pozneje podreti. V opuščeno jezuitsko gimnazijsko poslopje pa so namestili normalko.²²¹

Iz premoženja odpravljenih samostanov je cesar porabil denar za preureditev škofij in župnij ter je tako v Ljubljani ustanovil šentjakobsko, trnovsko in frančiškansko župnijo,²²² dragocenoti in cerkveno upravo je razdelil med razne župne cerkve, iz knjižnic zatrtih samostanov na Kranjskem pa je ustanovil licejsko knjižnico;²²³ istočasno je zatrl tudi vse cerkvene bratovščine, namesto samostanskih in

Licejsko poslopje.

škofijskih bogoslovnih šol pa je ustanovil generalna semenišča.

Šentjakobska župnija je obsegala najstarejši del mesta, to je od Čevljarskega mosta do Florijanske ulice, zunaj obzidja pa Kurjo vas²²⁴ ter hiše ob Dolenjski cesti proti Rudniku, kot podružnici pa sta župnji pripadali kapela sv. Jurija na Gradu in cerkev sv. Florijana.

²²¹ ljudska šola

²²² z odlokom z dne 2. oktobra 1785.

²²³ sedanja Univerzitetna knjižnica

²²⁴ Karlovško predmestje (obsegalo hiše ob obeh straneh Karlovške ceste od Samassove zvonarne do mostu čez Gruberjev kanal) (Se bo nadaljevalo.)

²²⁰ Kronika VII., str. 153, 154

Zadružni vestnik

Iz uprave

Nakupovalni termini za mesec november

Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo	Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo
2. XI.	A, B	Škofljica — Grosuplje vklj.	10. XI.	M, N,	—
3. XI.	C, Č, D, E	Višnja g. — Mirna Peč Trebnje — Št. Janž	11. XI.	P	—
4. XI.	F, G	Novo mesto loco Novo m. — Straža T.	12. XI.	R, Ž	Verd — Rakek
5. XI.	H, I, J	Čušperk — Kočevje	13. XI.	S	D. M. v Polju Zalog
6. XI.	K	—	14. XI.	S, T	
7. XI.	K, O	Kandija — Metlika	16. XI.	U, V, W	
9. XI.	L, Z	Brezovica — Borovnica Vrhnjska prog	17. XI.	—	Ježica
			*		

Pošiljanje embalaže

Nekateri člani se ob naročilu živil ne držijo terminov, ki so določeni za odpremo embalaže. (Glej „Zadugar“ štev. 8, str. 168!). Tako n. pr. je bila ta mesec na nekaterih dolenskih postajah (Čušperk, Semič, Gradac v B. K., Višnja gora) odpremljena embalaža več dni, celo teden pozneje. Ta nerednost povzroča motnje pri odpremi živil, zato vse člane s proge v njih lastnem interesu ponovno prosimo, da določene termine upoštevajo.

Ti termini so kakor je bilo v citirani številki našega glasila objavljeno:

Odprema embalaže se vrši mesečno samo enkrat, in sicer:

Z vseh dolenskih prog 8. in 9. vsakega meseca;

z notranjskih prog, s proge Ljubljana-Vrhnika in Ljubljana-Zalog 9. in 10. vsakega meseca.

Opozorilo

Opozarjamo vse tiste člane, ki želijo imeti manufakturno blago na kredit, da v kreditni pisarni, ko zaprosijo za kredit, predložijo plačilno knjižico ali pa potrdilo svoje edinice o višini mesečnih prejemkov, ker se kredit sicer ne bo mogel odobriti.

Spremembe v upravnem odboru

V zadnji številki „Zadugarja“ objavljenemu spremembo v upravnem odboru je dopolniti v toliko, da vršita nadzorstvo nad prodajalno v Šiški tovariša Juh Leopold in Uršič Peter.

Ob 25-letnici smrti J. E. Kreka

Dne 8. oktobra 1917. je umrl eden največjih slovenskih mož — dr. Janez E. Krek. Rodil se je 27. novembra l. 1865. pri Sv. Gregorju nad Sodražico, kjer je bil njegov oče učitelj. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Ljubljani, študije pa

nadaljeval na Avguštinyu na Dunaju. Po vrnitvi z Dunaja je kaplanoval v Ribnici, potem pa postal stolni vikar in profesor bogoslovja v Ljubljani.

Že zgodaj se je začel zanimati za politična, socialna in gospodarska vprašanja. Izreden dar je imel za jezike. Razen vseh slovanskih jezikov in nemščine je govoril tudi angleški, francoski, italijanski in madžarski jezik.

Na tem mestu se ne moremo spominjati vseh zaslug, ki jih ima Krek kot pisatelj, politik in organizator za naš narod, povdarjamo le njegovo delo na slovenskem zadrudnem polju. To njegovo delo se pričinja že l. 1895. in traja vse

do njegove smrti. Krek je bil, ki je ponesel in realiziral zadrudno idejo med najširšimi plastmi slovenskega naroda, zlasti med kmetskim ljudstvom, po njegovi iniciativi, njegovi zaslugi ali sodelovanjem se je ustanovila Zveza kranjskih posojilnic, Gospodarska zveza in Zadrudna šola v Ljubljani, razen darmstadske prva šola te vrste v Evropi.

Na vseh področjih, kjerkoli se je udeleževal J. E. Krek, se odraža njegova genialnost v zamisli, neumornost v delu, spretnost v izvedbi.

Ce kdo, potem glede Slovencev dr. J. E. Krek opravičuje izrek, da imajo tudi majhni narodi velike moze.

Iz naših prodajalen

DRVA. — Po odredbi Korpöracijskega odbora se delijo od 14. oktobra dalje v Šiški žagana drva. Vsaka družina prejme za mesec oktober, november, december, januar, februar in marec sledečo količino:

družina z eno osebo	kg 540'—
„ z 2 osebami	„ 720'—
„ z 3—5	„ 900'—
„ z 6—7	„ 1080'—
„ z 8—9	„ 1260'—
„ z 10—11	„ 1440'—
„ z nad 11	„ 1800'—

Od te količine pa sme zadruga za sedaj izdajati samo polovično kvoto, to je, za mesec oktober, november in december, ako člani nimajo svojih zalog, ki so jih morali svoječasno prijaviti.

Ce je član prijavil to svojo zalogo, se mu količina dodeljenih drv zniža v toliko, kolikor je ziašala njegova zaloga. Za ostale tri mesece, to je za januar, februar in marec, bodo člani prejeli posebne nakaznice. Opozarjamo, da si drva čimpreje oskrbite, da Vas ne prehiti zima. Pri večji količini bo zadruga vršila tudi razvoz na dom.

Žagana drva stanejo 0'37 Lir za kg.

PREMOG. — Kdor si želi nabaviti premog, naj ga naroči v naši prodajalni v Šiški. Le na podlagi teh naročil se zadrugi premog dodeljuje. Naročila so pa brezobvezna glede časa in količine efektuiranja.

KROMPIR. — Kdor še ni vzel krompirja za mesec oktober, naj to nemudoma stori. Na nakaznico za krompir prejme vsak ljubljanski član za osebo 10 kg za oktober in 10 kg za november. V novembru se bo mogoče izdajal krompir tudi že za december. Pohitite z naročili.

JABOLKA. — Prejeli smo pošiljko lepih, zdravih jabolk, ki jih prodajamo v obeh prodajalnah, dokler traja zaloga po Lir 4'25 za kg.

PARADIŽNIK - condimento ali paradižnikovo zabelo smo prejeli pravkar ter jo prodajamo odprto po ceni Lir 18'50 za kg. Ta paradižnikova zabela služi danes posebno dobro, ker primanjkuje drugih zabel. Zlasti priporočljiva je za zabelo testenin, riža in zelenjadnih juh, ker vsebuje tudi nekoliko maščobe. Pri nabavi prinesite seboj oziroma priložite tudi posodo.

LIPOVO CVETJE - SREBRNJAK. — Kupite lipov čaj znamke „Srebrnjak“, ki ga prodajamo v zavitkih po 15, 20, 50 dkg v obeh prodajalnah. Posebno ga priporočamo za otroke v zimskem času, ker je zdravilnejši kot pravi čaj.

BRINJEVEC, domač. — Lani je naša zadruga prvič pričela kuho domačega brinjevca; imela ga je sicer malo na razpolago, bil pa je odlične kvalitete in je bil takoj razprodan.

Tudi to letos smo si nabavili pristno istrijansko brinje, iz katerega bomo zopet kuhali odličen brinjevec. — Kot zdravilno sredstvo ga priporočamo zlasti v zimskem času. Oddajali ga bomo od 15. novembra t. l. dalje v obeh prodajalnah. Člani s proge naj ob naročilu dostavijo tudi potrebne steklenice.

POSETITE NAŠE ZADRUŽNE GOSTILNE na glavnem kolodvoru in v šiški, kjer boste postreženi vedno s toplimi in mrzlimi jedili in z dobrimi vini.

Poslužite se nakupov v naši manufakturni trgovini in nabave šolskih potrebščin!

Kralj in prior.

Kralj Friderik Veliki je prišel na inspekcijskem potovanju po novo osvojeni provinci Šleziji tudi v nek samostan, kjer so ga menihi prijazno sprejeli. Pri odhodu pozove kralj priorja, naj mu izrazi kako željo, ki jo hoče upoštevati. „Veličanstvo“ — odvrne prior — „prosim Vas za dovoljenje, da smem vsako leto sprejeti v samostan dva novinca“. (Sprejem novincev v samostane je bil kralj pred kratkim prepovedal). „Dobro,“ reče kralj: „Bodi Vam dovoljeno! Toda prva dva novinca Vam pošljem jaz.“ Nato se obrne k svojemu bratu Henriku, ki je bil tudi v njegovem spremstvu, in mu v tujem jeziku zašepeče na uho: „Poslati mu hočem dva oblečena osla.“ Nek pater, ki je stal v bližini, je kraljevo izjavo slišal in razumel ter neopaženo o njej informiral priorja. Le-ta je prosil kralja, da ga sme spremljati do meje samostanskega posestva. Pri razstanku pa ga poprosi rekoč: „Zahvaljujoč se za milostno naklonjenost prosim, da smem imenovati prvega novinca, ki mi ga boste poslali, z imenom Vašega Veličanstva, drugega pa z imenom Njegove visokosti, Vašega brata!“

Začuden se kralj obrne k svojemu bratu in pravi: „Ali je naju!“ Priorju pa: „Vzemite si sami novince, in sicer kolikor hočete!“

„Zadrugar“ izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 15.— L. posamezna številka 1'50 L. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Ž., Ljubljana, Cesta Soške divizije, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Bleiweisova cesta šte. 89. — Tiskali J. Blasnika nasled..

Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. — Odgovoren Fr. Kralj.